

vyrieknuť zrušenie majetkových práv a nárokov r. k. biskupa.

Je tu len jedna schodná cesta, totiž medzinárodná dohoda s Vatikánom, resp. s kompetentnými maďarskými kruhmi.

Podklad jednania mohol by byť po prípade čl. 256 Trianonskej zmluvy, dľa ktorého rozdelenie statkov, prislúchajúcich verejným korporáciám a iným morálnym sborom, ichž funkcia sa vzťahovala na obe rozdelené teritoria: má sa previesť zvláštnou dohodou.

Dr. Jaroslav Horák:

K otázke nároku zaměstnanců na náhradu ušlých platů počas vojenského cvičení.

(§ 1154 b) obč. z., resp. § 6. odst. 1. z. ze dne 13. VII. 1922 č. 244 Sb. z. a n. a § 3. z. ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n.)

Zákonem zo dňa 13. júla 1922 č. 244 Sb. z. a n., ktorým sa všeobecne upravujú právne pomery medzi zamestnávateľmi a zamestnancami na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi,¹⁾ § 6. odst. 1. ustanoveno: »Zamestnancovi prislúcha po uplynutí dvojtýždňovej služby nárok na mzdu najvyšš týtđennú aj vtedy, keď z dôležitej príčiny, týkajúcej sa jeho osoby, nemohol konať službu, nakoľko to sám nezavinil úmyselne, alebo hrubou nebalosťou.«

Na základě tohoto všeobecného zákona domáhajú se na Slovensku báňští dělníci v případě povolání k vojenskému cvičení, náhrady mzdy týtđenní. Zaměstnavatelé neuznávají tento nárok, odvolávající se na ustanovení zák. ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n. o zachování pracovních (služebních) poměrů po dobu cvičení ve zbrani (cvičení služebních) § 3., jenž zní: »Za dobu, po kterou zaměstnanec pro cvičení ve zbrani (cvičení služební) nemůže svých pracovních povinností vykonávat, nepřislúší jemu plat, počítajíc v to i jiné vedlejší požitky a požitky naturální, vyjímajíc naturální byt, není-li stanoveno jinak smlouvou nebo právními předpisy zvláštních zákonů. (Zákon ze dne 16. ledna 1910, č. 20 ř. z., zákon ze dne 13. ledna 1914 č. 9. ř. z., zákon ze dne 31. ledna 1922 č. 34 Sb. z. a n.)²⁾

V zemích historických z téže příčiny byla tato otázka již rozhodnuta nejvyšší kompetentní instancí, vrchním baňským soudem rozhodčím v Praze dne 10. VI. 1925 Hrs. 73/l-925, ovšem vzhledem na obč. z. § 1154. b) ve znění, jakého se dostalo tomuto § zákonem ze dne 1. dubna 1921 č. 155 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení § 1154 b) obč. z. Rozhodnutí toto zamítlo požadavek dělníků povoláných k čtyřnedělnímu cvičení ve zbrani na odplatu z titulu § 1154. b) obč. z.

Důvody: Žalobce byl počas svého povolání k vojsku u vojska zapařten a jeho rodina požívala vyživovací příspěvek, tak že pro tuto dobu nemá nároku na mzdu. — Ustanovení odst. 4. § 1154. b) obč. z. nedá se tu použítí, protože se nejedná o propuštění žalobce z práce.

Poznamenatí sluší k tomuto rozhodnutí, že v konkrétním případě žalobce vlastně nepožadoval mzdu za týden v smyslu odst. 1. § 1154. b), nýbrž náhradu za ztrátu způsobenou mu cestou k místu povolání a zpět

¹⁾ Zákon je vyhlášený ve slovenském textu jako původním (ze dne 20. prosince 1921 č. 500 Sb. z. a n., kterým se mění částečně § 3. ze dne 13. III. 1919 č. 139 Sb. z. a n., jímž se upravuje vyhlásování zákonů a nařizení.

²⁾ Jazyk tohoto zákonného ustanovení nesnese kritiky.

ve formě ušlé mzdy. Rozhodnutí tedy jen indirektně dotklo se naší otázky a nelze ho proto již považovati praecedentním.

Otázka ta byla však předmětem direktivního rozhodnutí zemského civilního soudu v Praze, jako odvolacího soudu v záležitostech živnostenských ze dne 14. července 1925, OK II 76/8 925,³⁾ které se shoduje v názoru vyjádřenému vrchním baňským soudem rozhodčím:

Důvody: Zákon ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n. nově upravil právní poměry, založené pracovní, resp. služební smlouvou po dobu cvičení těch zaměstnanců, kteří obstarávali pracovní výkony vyššího druhu aspoň po dobu 3 měsíců neb byli dělníky aspoň po dobu 8 týdnů.

Hlavní ustanovení tohoto zákona tkví v § 1., stanovícím nevypověditelnost onoho poměru pro tak zvanou ochrannou dobu. § 3. pak při té příležitosti upravuje také nároky na služební požitky po dobu cvičení ve zbrani a to tím způsobem, že po dobu vojenského cvičení přiznává zaměstnanci nárok na naturální byt, odepírá mu však ostatní požitky, pokud není jinak stanoveno smlouvou nebo právními předpisy zvláštních zákonů.

I kdyby pak zákon necitoval pouze zákony č. 20/910, č. 9/914 a č. 34/1922, poukazuje již znění tohoto ustanovení na to, že není zde myšleno ustanovení § 1154. b) obč. z., který není zákonem zvláštním, nýbrž všeobecným.

Že vůle zákonodávce při vydání tohoto zákona byla vyloučiti zmíněné nároky, do té doby na § 1154. b) obč. z. se zakládavší, dovodil první soud zcela správně, jednak ze znění vládního návrhu zákona toho a z jeho důvodové zprávy (tisk č. 4960), jakož i ze zprávy sociálně-politického výboru (tisk č. 5092), v němž se výslovně praví:

»§ 3. upravil výbor tak, aby výslovné popření nároku na mzdu dle § 1154. b) odst. 1. obč. z. obsažené v II. odst. téhož § vládní osnovy, nebylo také do zákona pojata a bylo seslabeno stylisací shodnutou.«

Z toho plyne zřejmě, že ve věci samé jmenovaný výbor souhlasí s vládním návrhem na vyloučení nároku dle § 1154. b) obč. z., provedl však pouhou stylistickou změnu vládního návrhu, při níž bylo výslovné vyloučení nároku zmíněného nahrazeno tím způsobem, že mimo případ smluvní úpravy uznán byl toliko tam, kde přiznán je zvláštními zákony, nikoliv však zákonem všeobecným, jakým je § 1154. b) obč. z.

Že by správnost tohoto výkladu byla vyloučena srovnáním § 3. cit. z. s § 2. odst. 1. téhož zákona, toho rovněž soud odvolací neshledal.

Nový zákon č. 61/1925 nevztahuje se dle svého znění na zaměstnance s krátkou služební dobou (do 8 týdnů, resp. 3 měsíců), kterým ponechán je nárok na týdenní služební požitky dle § 1154. b) obč. z., nikoliv však naturální byt za dobu další, naproti tomu stanovena vypověditelnost v mezích § 1156. b) obč. z. Naproti tomu osobám, na něž se nový zákon vztahuje, zaručen je naturální byt po celou dobu vojenského cvičení a nevypověditelnost služebního poměru v rozsahu § 1. cit. z., za to však vyloučen je pouhý nárok z § 1154. b) obč. z. do té doby plynuvší.

³⁾ Také již zemský jako odvolací soud v živnostenských věcech v Brně ze dne 11. XI. 1922 Cg I. 799/922 s odůvodněním, že § 1154. b) byl vzorem § 87. o obch. pom., který uvádí tři případy, kdy zaměstnanec podrží nárok na plat, nemůže-li bez své viny konati službu a to: 1. pro nemoc nebo neštěstí, 2. pro důležitou příčinu, týkající se jeho osoby, 3. pro plnění služby vojenské. Do § 1154. b) obč. z. však byly pojaty jen příčina 1. a 2., ale nikoliv 3., ač byl dělán r. 1916 za světové války, kdežto § 87. o obch. pom. vznikl ještě za míru. Ovšem důvodová zpráva praví, že ustanovení § 1154. b) obč. z. jest vzítí i při vojenské službě, ale Dr. Adler správně vykládá tento názor tak, že jen krátké zameškání práce pro vojenskou službu, jako hlášení se, losování, kontrolní shromáždění spadají do tohoto ustanovení. Ostatně bylo by zbytečně ustanovení o smluvené nebo zvláštními předpisy upravené náhradě za dobu vojenské služby, kdyby každý zaměstnanec měl na náhradu onu zákonný nárok.

V této úpravě nelze zajisté spatřovati nějaké nelogičnosti ani neudržitelnosti výkladu, naopak, zde projevuje se tendence zákona upravit právní poměry služební co do požitků služebních po dobu vojenského cvičení obdobným způsobem, jak upraveny jsou po dobu praesenční služby vojenské dle § 8. z. ze dne 16. I. 1910 č. 20 ř. z., § 11. z. ze dne 13. ledna 1914 č. 9 ř. z. a § 1. z. ze dne 31. I. 1922 č. 44 Sb. z. a n., ježto konání vojenských cvičení je vlastně pokračováním praesenční služby vojenské.

Poněvadž pak nelze konati vojenská cvičení bez cesty na místo jeho, což předpokládá i návrat domů, nelze říci, že čas těmito cestami ztrávený nebyl zameškán pro výkon vojenského cvičení a nelze proto ani za tento čas zvláštní náhrady přiznati.⁴⁾

Jak vidno z obou rozhodnutí, je otázka, o kterou jde, zásadní a velmi vážné povahy, neboť se tu jedná jednak pro zaměstnance o značně citelnou ztrátu oproti posavadnímu stavu zákonnému, jednak pro zaměstnavatele o značné zatížení, tak zv. sociálními příspěvky, vzhledem na značný počet každoročně k vojenskému cvičení povolaných dělníků.

Zákon ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n., jehož se dovolávají zaměstnavatelé k odůvodnění svého stanoviska, vypočítává právní předpisy, upravující mzdové nároky zaměstnanců a sice: zákon o obchodních pomocnících z r. 1910, o statkových úřednících z r. 1913 a o rozšíření předpisů mzdových na obchodní pomocníky na Slovensku a v Podkarpatské Rusi z r. 1922. Jsou tedy nároky těchto dvou kategorií zaměstnaneckých na plat nejvýše čtyřtýdenní vzhledem na §§ 8. a 11. cit. z. úplně zřejmě v případě jejich povolání ke cvičení ve zbrani.

Spor je jen ohledně zaměstnanců ostatních kategorií, tedy v našem případě ohledně baňských dělníků, jejichž organizace vedle § 1154. b) obč. z. odvolávají se i na plenární rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. září 1922, č. 504/922 pres. č. 204 úř. sb.,⁵⁾ teda ještě z doby, kdy platil § 1154. b) výlučně.⁶⁾

Právní vývoj této otázky byl následující:

Poprvé dostalo se jí zákonné úpravy v § 4. vládn. nař. ze dne 26. X. 1921 č. 283 Sb. z. a n., které předpisuje o vojenské službě za mobilisace takto: »Za dobu, po kterou nemůže zaměstnanec pro vojenskou službu vykonávati svých služebních povinností, nepřísluší jemu žádný plat, není-li právními předpisy nebo smlouvou stanoveno jinak.«

Znění § 4. vládn. nař. bylo pak doslovně převzato do dalších nařízení, upravujících služební pracovní poměry po dobu cvičení zaměstnanců ve zbrani a to ze dne 7. srpna 1922 č. 209 Sb. z. a n., nař. ze dne 7. VIII. 1923 č. 168 Sb. z. a n., nař. ze dne 29. II. 1924 č. 97 Sb. z. a n.

Kdyby tedy nebyl chtěl zákon ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n. tutéž právní látku upravující, ustanoviti něco odchýlného, byl by převzal ony starší předpisy také beze změny a nebyl by v § 3. taxative uvedl

⁴⁾ Svrchu uvedené rozhodnutí vrchního baňského soudu obíralo se právě touto otázkou in concreto a zamítlo rovněž nárok žalobcův, ale s odůvodněním, že žádaná mzda nepadá do doby týdne, na který má zaměstnanec dle § 1154. b) obč. z. nárok. Žalobce nebyl pro tuto dobu k žádné práci přidělen a neutrpěl také žádné ztráty mzdy. Toto odůvodnění je ovšem jednak nejasné, jednak nesprávné.

⁵⁾ Těž Rv. II. 370/923 ze dne 5. června 1923.

⁶⁾ To plenární rozhodnutí obsahuje: »Důležitou příčinou týkající se osoby zaměstnancovy podle § 1154. b) obč. z. ve znění z. ze dne 1. IV. 1921 č. 155 Sb. z. a n., pro kterou zaměstnanec službu nebo práci bez své viny vykonávati nemohl, je i povolání k činné službě vojenské za mobilisace. — Právními předpisy zmíněnými v § 4. vládn. nař. ze dne 26. X. 1921 č. 383 Sb. z. a n. rozuměti jest nejen § 8. z. o obch. pom. a § 11. z. o statkových úřednících, nýbrž i ustanovení § 1154. obč. z.

ony tři zvláštní zákony, které obsahují odchylná ustanovení a zásady, že nepřisluší zaměstnanci mzda za dobu vojenského cvičení. Z toho tedy vyplývá, že mimo obchodní pomocníky a jim zároveň postavené soukromé úředníky (§ 1. z. o obch. pom.) a mimo statkové úředníky, nemají ostatní kategorie zaměstnanců zákonného nároku na žádný plat po dobu vojenského cvičení.

Zodpovězení sporné otázky je tím důležitější, poněvadž platnost zák. č. 61/925 není časově omezena jako oněch dřívějších nařízení (§ 11. cit. z.) a poněvadž se vláda současně zmocňuje, aby nařízením upravila obdobné zachování pracovních (služebních) poměrů pro případ mobilisace nebo mimořádného povolání zálohy v míru.

Jak již svrchu v důvodech rozhodnutí vrchního zemského soudu v Praze ze dne 14. července 1925 Ck III 76/8-925 uvedeno, vládní návrh zákona č. 61/925 ve 2. odstavci výslovně obsahoval odeření sporného nároku: »Cvičení ve zbrani (cvičení služební) nepovažuje se za důležitou příčinu, skytající zaměstnanci nárok na mzdu podle ustanovení § 1154. b) odst. 1. obč. z. ve znění zákona ze dne 1. dubna 1921 č. 155 Sb. z. a n.« Tento passus byl zajisté velmi choulostivý a proto návrh výboru sociálně-politického, branného a rozpočtového shodl se na dnešním textu § 3. Passus ten ve výborové zprávě je stylisován tak, že se z něho dá vyčísti i více, nežli by se týkalo pouze sporného nároku a také i zamítnutí vládního návrhu vůbec. Zákonodárcova ratio legis je tu ovšem hodně mlhavá a v zákoně vůbec nedošla výrazu. Nelze jí tedy použítí k vysvětlování zákona zrovna tak, jako důvodové zprávy vůbec, neboť nevyjádřený úmysl zákonodárcův není interpretačním prostředkem a slouží naneivýš k podepření stanoviska interpretace zákona dle právních pravidel.

Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus lze stanoviska judikatury v historických zemích použítí jen potud, pokud se shoduje s tu platnými normami. Direktní odvolávání se na § 1154. b) obč. z. není možné, protože občanský zákon z r. 1811 tu jako *ius scriptum* neplatí. Rozhodující otázkou sporu je, v jakém poměru má se z. č. 61/925, resp. jeho § 3. k zákonu ze dne 13. VII. 1922 č. 244 Sb. z. a n. o všeobecné úpravě právních poměrů mezi zaměstnavateli a zaměstnanci na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, resp. k jeho § 6. Tento zákon je již dle svého označení zákon všeobecný a vyplývá to i z té okolnosti, že tento zákon není vlastně nic jiného, nežli receptce ustanovení obč. z. v zemích historických platného pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi, neboť všechna jeho ustanovení jsou vlastně oficiálním překladem ustanovení obč. z. ve znění III. novely a změny uvedené zákonem ze dne 1. IV. 1921 č. 155 Sb. z. a n. Již z toho vyplývá, že výjimka § 3. z. č. 61/925 ve prospěch ustanovení zvláštních zákonů se na tento všeobecný zákon nevztahuje, neboť tímto zákonem se recipuje právě všeobecné právo občanské v historických zemích platné, byť i jen jednotlivé partie jeho.

Ale i když by se zákon č. 244/922 mohl považovati za zákon zvláštní, snad právě proto, že oproti všeobecnému právu občanskému na Slovensku úpravu speciálně určitou materií občanského práva, nelze výjimku § 3. z. 61/925 na tento zákon rozšířiti, neboť výjimky nutno vždy přesně a spíše restriktivně nežli extensivně vysvětlovati a takto, co ve výjimce samé obsaženo není, nelze považovati jako existující. K extensivnímu výkladu § 3. z. č. 61/925 a k subsumování zákona č. 244/922 pod tento § není však již proto základu, že zákony v § 3. z. č. 61/921 výjimku tvořící jsou v tomto § též výslovně a taxativně uvedeny, neboť výpočet těch zákonů je přesně ustálen, bez každého základu, připouštějícího možnost k subsumování snad ještě dalších, samozřejmě »zvláštních« zákonů mezi ně. Je také zjola nemyslitelné, že by zákonodárce byl pominul zákon upravující na Slovensku a Podkarpatské Rusi poměr služební a pracovní všeobecně a nahraňující zde předpisy kodifikace soukromého práva, když by měl úmysl tento zákon v celém rozsahu, tedy i se zřetelem na daný poměr, t. j. případ vojenských cvičení zaměstnanců v platnosti podržeti.

To jsou tedy čistě interpretační důvody na základě zákonného textu, na jejichž základě nutno sporný nárok neuznat, aniž by bylo nutno poukazovati i na legislativní oprávněnost takového ustanovení vzhledem na náhradu, které se dostává k vojenské službě povoláním zaměstnancům v opatření ve vojenské službě, v rodinných podporách a pod.

Pokud tedy se zákon č. 244/922 kryje s obč. z. § 1154. b) platí i důvody judikatury v historických zemích o této otázce i pro právní stav na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

Před baňským rozhodčím soudem v Bratislavě bylo projednáváno 31. X. 1925 asi 100 žalob uvedeného druhu a mimo právního stanoviska, zastupovaného oproti spornému nároku na základě judikatury ze zemí historických čerpané, bylo s druhé strany, se strany žalobců, poukázáno na stylistickou zvláštnost § 3. z. č. 61/925, který hovoří o platu a ne o mzdě. Zaměstnanci-robotníci postavili se na stanovisko, že oni nedostávají »plat«, nýbrž »mzdu« a že ustanovení § 3. z. č. 61/925 proto již neobmezují z. č. 244/925 § 6., pokud se »mzdy« týče. Nutno tedy zaobírat se i tou otázkou, zda-li tyto dva pojmy: »plat« a »mzda« ve smyslu předmětných zákonů mají skutečně odchylný význam a jaký vliv to může mít na právní stav otázky.

Rozdíl obou pojmů by se dal odůvodnit tím, že zákon č. 244/922 v § 1. zdá se obmezovati pojem mzdy na takový pracovní poměr, při kterém se platí od kusu aneb podle jednotlivých výkonů, tedy jak je tomu právě v poměru žalobců-horníků, kteří jsou placeni nesporně dle svých denních výkonů. Platem by se pak rozuměla taková odměna zaměstnancova, která mu patří dle časového období služby, bez ohledu na kusu aneb jednotlivé výkony práce. Leč toto vysvětlování je celkem bezzákladné, neboť § 1. z. č. 244/922 výslovně vyrozumívá poměr služební (na čas) s poměrem námezdním (dle kusu anebo výkonu), v § 2. jen o mzdě hovoří, ač se ten § obou v § 1. uvedených druhů pracovního poměru týká a v § 4. odst. 2., kde se výslovně o služebním poměru na čas uzavřeném jedná, používá výrazu »mzda« a ne »plat«. Z toho je tedy jasné, že zákon č. 244/922 výraz mzda i ve smyslu výrazu »plat« rozumí a tak z použití výrazu »plat« v § 3. z. č. 61/925 rozlišování ode mzdy se dedukovati nedá. Plat je tedy mzda et vice versa. Oboje znamená bez rozdílu odplatu za službu aneb práci od kusu nebo výkonu. Ovšem terminologicky by bylo správnější, když by zákon místo výrazů k odchylnému vysvětlování svádějících, byl vždy buď obou výrazů používal, aneb místo nich použil oba objímajícího výrazu »odplata«, pak by to vzhledem na § 2. z. č. 244/922, kde se o opaku odplaty, totiž o bezplatnosti hovoří, vyplývalo. Ovšem, že výraz »odplata« je příliš široký, objímající nejen plat a mzdu v pracovním poměru, ale vůbec při tak zv. odplatných jednáních náhradu za úkon té které strany, ale prakticky by tento široký výraz byl v zákoně na místě, když by se tím vyvarovalo rozlišování zákonem nemyšlené a tudíž chybné interpretace a zbytečným sporům.

Baňský rozhodčí soud v Bratislavě z těchto důvodů žaloby zamítnul. Rozhodnutí vrchního soudu v případě odvolání žalobců asi sotva se uchýlí od stanoviska již jednou zaujatého, jak bylo svrchu vzpomenuito. Neomeškáme svého času výsledek tohoto zajisté zajímavého sporu sdělit.

Konečně sluší poznamenati, že jedna skupina žalobců odvolávala se k odůvodnění svého nároku na kolektivní smlouvu, uzavřenou se žalovaným zaměstnavatelem, 1. V. 1925, tedy již po vstupu z. č. 61/925 do platnosti, kteráž v době IV. zní, že »odškodné« (vůbec) upravuje se ve smyslu z. č. 244/922. Je samozřejmé, že odvolání se na z. č. 244/922 může mít jen ten smysl: pokud jeho text nebyl jinými zákony změněn, neboť text zákona jiným zákonem výslovně neb mlčky odvolaný, není již zákonem. Tomu by tak bylo, i kdyby změna byla teprv po ujednání kolektivní smlouvy, vztahující se na starší text zákona, byla nastoupila. V přítomném pádě je však věc celkem jednoduchá a jasná.